

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ทางประชากรของไทยพบว่าโครงสร้างทางประชากรของไทย เป็นสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 และในอีกประมาณ 4 ปีข้างหน้าหรือปี 2564 ประเทศไทยจะเข้า “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลในเรื่องต่างๆ เตรียมวางแผนรองรับทั้งด้านการรักษาพยาบาล การเตรียมการออมเพื่อวัยผู้สูงอายุซึ่งประเทศจะพบกับภาวะในอนาคตอันใกล้นี้ และส่งผลต่อระดับครอบครัว ชุมชน เพราะวัยแรงงานกับวิธีการทำมาหากินในปัจจุบันจะทำให้ไม่มีเวลาดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ และข้อมูลจาก สสส. ที่ได้รายงานไว้ด้วยจำนวนที่เพิ่มขึ้นของวัยผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยมาก ในปี 2557 มีคนวัยแรงงานอายุ 15-59 ปี 4.3 คน ต่อผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปหนึ่งคน แต่ในอนาคต ปี 2573 หรืออีกเพียงแค่ 16 ปีข้างหน้าเราจะมีคนในวัยแรงงานเพียง 2 คน ต่อผู้สูงอายุ 1 คนเท่านั้น นอกจากนี้รายงานยังได้ระบุข้อมูลขนาดครอบครัวที่เล็กลงและผู้สูงอายุ จะอยู่ตามลำพังคนเดียวเพิ่มมากขึ้นซึ่งสาเหตุก็มาจากขนาดของครัวเรือนไทยได้เล็กลงเหลือเพียง ครัวเรือนละ 3 คน นับเป็นปัญหาที่เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องเร่งศึกษาหาข้อมูล

ในพื้นที่ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอีกพื้นที่ที่มีสภาพวิถีชีวิตเร่งรีบ โดยทำให้วัยทำงานต้องเดินทางเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถูกปล่อยทิ้งให้อยู่บ้านอย่างโดดเดี่ยว อ้างว้าง ขาดคนดูแลเอาใจใส่ ส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะจากการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นในงานประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกับ อปท. เครือข่าย และนักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในวันศุกร์ที่ 25 พฤศจิกายน 2559 พบว่าการดูแลผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมสุขภาพเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานให้ความสนใจโดยพยายามจัดกิจกรรมรวมกลุ่มเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน หากแต่ยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและขาดกิจกรรมที่หลากหลาย

ทั้งนี้ลักษณะเฉพาะของภาคอีสานเป็นพื้นที่มีวิถีวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นการเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชน และความแตกต่างทางแนวคิดและความเชื่อ การแสดงพื้นบ้าน การนำศักยภาพความเป็นท้องถิ่นอีสานมาพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมกับแต่ละบริบทชุมชนจึงเป็นแนวทางที่คณะนักวิจัยสนใจ และเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนแนวคิดในการสร้างกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่น่าจุดเด่นของพื้นที่คือ การร่วมงานบุญประเพณีของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญและเป็นศูนย์

รวมของชุมชน ที่นอกจากจะมีกิจกรรมด้านพุทธศาสนา ก็ยังมีกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการ
แสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านทั้งรำวงชาวบ้านและขบวนแห่ กิจกรรมดังกล่าวล้วนแต่ได้รับความสนใจจาก
ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เพราะนอกจากจะได้เข้าร่วมงานบุญประเพณีแล้วยังได้พบปะสังสรรค์กันระหว่าง
กลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเองอีกด้วย

จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัย นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง จึงสนใจการหาแนวทางการจัด
กิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมที่เน้นการออกกำลังกายและการผ่อนคลาย
ความเครียดด้วยนาฏศิลป์พื้นบ้าน ที่จะออกแบบท่าทางการเคลื่อนไหวในรูปแบบง่ายๆส่งเสริมการ
เคลื่อนไหวของร่างกายให้เหมาะสมกับช่วงอายุ พร้อมทั้งนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือของดีในพื้นที่
สร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่เฉพาะกลุ่ม ที่นอกจากจะเป็นกิจกรรมในกลุ่มผู้สูงอายุแล้ว ก็ยังเกิด
ประโยชน์ต่อสังคมในด้านการสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมที่
ผู้สูงอายุเข้าถึงได้โดยง่าย และเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงออก เพื่อสร้างประโยชน์ให้สังคม ซึ่งเป็น
กระบวนการส่งเสริมผู้สูงอายุ ตามทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีทิศทาง
ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการทำงานที่เหมาะสมตามศักยภาพและประสบการณ์ ให้มีรายได้ในการ
ดำรงชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วย คุณภาพชีวิตด้านกาย ใจ สังคมและ
เศรษฐกิจ จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ ขณะเดียวกันการบูรณาการศาสตร์ทางวิชาการเพื่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในด้านวัฒนธรรม และใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
รวมทั้งนักวิชาการ นักศึกษา ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุให้มี
สุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดีอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์

1.2.1 ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 58 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง อาศัยอยู่ในพื้นที่
วิจัย ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.2 สถานการณ์

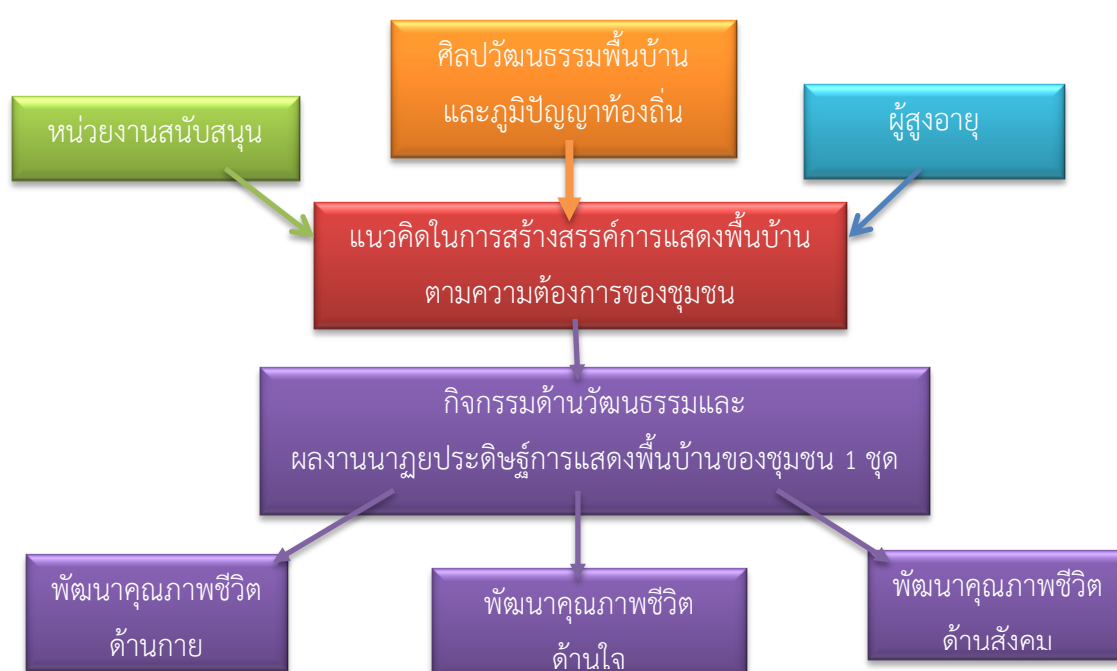
1.2.2.1 สถานการณ์ผู้สูงอายุ หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานผู้สูงอายุในตำบลบ้านยาง อำเภอพุท
ไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ อันประกอบด้วย จำนวนและสถิติผู้สูงอายุ ภาวะสุขภาพ คุณค่าและบทบาท
สถานการณ์ทางสังคม และความรู้ภูมิปัญญา เป็นต้น

1.2.2.2 บริบท หมายถึง ข้อมูลด้านภูมิโนเวศน์ชุมชน ท้องถิ่น ปัจจัยด้านสังคมกลุ่มชาติพันธุ์
ปัจจัยด้านหน่วยงานราชการ ปัจจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับการ
วิเคราะห์ข้อมูลในการจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ
ผู้สูงอายุตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.3 คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพชีวิตที่เกิดจากการยอมรับ ความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วยบริบทวิถีวัฒนธรรมอีสานนำไปสู่สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ

1.2.4 คุณภาพด้านจิตใจ หมายถึง แนวทางการส่งเสริมด้านสุขภาพใจโดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม

1.2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 1 แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย

1.2.6 ยุทธศาสตร์

สอดคล้องกับแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2545-พ.ศ.2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 เรื่อง ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริม ผู้สูงอายุ 6 มาตรการ ประกอบด้วย มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่ศักยภาพ มาตรการส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ และมาตรการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาบริบทและปัญหาผู้สูงอายุในชุมชน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จ.บุรีรัมย์
2. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้สูงอายุ
3. เพื่อหาแนวทางในการสร้างกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นรูปแบบเฉพาะของท้องถิ่นและช่วยส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

1.4 กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ

กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 57 - 69 ปี โดยมีพื้นที่ดำเนินการ คือ หมู่บ้านหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของผู้สูงอายุใน
2. ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมที่สนใจ ได้ทำกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. มีกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นรูปแบบเฉพาะของท้องถิ่นและเหมาะสมกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ หมู่บ้านหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์
4. เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในชุมชนอื่นๆ